

KOLEKSİYONERLİK

101

Türkiye’de Koleksiyon Kültürü İçin Pratik Rehber

MURAT ÖZER
HAMZA DEMİRKAPU

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2419
KÜLTÜR SERİSİ: 1256

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-8838-18-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76 • 34718 Kadıköy-İstanbul
Tel: {0216} 546 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Bilal Erimez

Kitap Editörü: Dr. İlknur Sisnelioğlu Özer

Düzeltili: Sevcan Karabıçak

İç Resimler: İstanbul Antik Sanat Arşivi, Murat Özer Kişisel Arşivi,
Tasvir Fotoğraf Atölyesi Arşivi, Minneapolis Institute of Art (MIA) Arşivi.

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
İkitelli OSB Mahallesi Çevre Sosyal Tesisler Sokak
Çevre Sanayi Sitesi Sosyal Tesisler Nu: 3 İç Kapı Nu: 1B1
Başakşehir-İstanbul
Tel: {0212} 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik
çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı
yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz
ve yayımlanamaz. Kitabın tamamı veya seçilmiş bir bölümü yapay zekâ
teknolojilerinin eğitilmesi amacıyla kullanılamaz.

Murat Özer: İstanbul'da doğan sanatçı ve araştırmacı, ailesinin mensup olduğu sanat hayatı sayesinde küçük yaşta bu alanla tanışma fırsatı bulmuş; erken yaşlardan itibaren çıraklık amacıyla nakkaşlık yapmış ve restorasyon ekiplerinde çalışmıştır. Klasik el sanatlarının yanı sıra müzikle de ilgilenen sanatçı, ilk olarak piyano eğitimi almıştır. Tasavvuf müziğiyle tanışmasıyla birlikte bu alanda yoğunlaşmaya başlamış ve vurmali sazlarda uzmanlaşmıştır. Daha sonra birçok solist ve grup ile yurt içinde ve yurt dışında 200'ün üzerinde konsere imza atmıştır. Akademik eğitim hayatına Yeditepe Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde devam eden Özer, yüksek lisansını Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Medya ve Kültürel Çalışmalar alanında tamamlamıştır. Ayrıca Tarih lisansını da tamamlamıştır. Lisans yıllarından itibaren yakın dönem tasavvuf tarihi, kültürel çalışmalar ve şecere alanlarıyla ilgilenen sanatçının birçok hakemli ve yayın kurulu dergide yazıları yayınlanmıştır. Tasavvufi konularda daha çok kültürel unsurlara yönelen Özer, İstanbul'da tasavvuf kıyafetleri kültürü üzerine kapsamlı bir çalışma başlatmış ve bugün hâlen devam eden bu çalışma kapsamında oldukça geniş bir arşiv ve envanter oluşturmuştur. İlk eseri *Morevîler* adlı kitabıdır. 2004 yılında ilk kişisel albüm deneyimi olan *Kardeşçe* projesini dinleyicilerle buluşturmuş, daha sonra ise Türk müziğinde tedavi teknikleri ile ilgili yayınlanan *Relaxation of Music with Turkish Instrument* adlı bir çalışmada sanat danışmanlığı yapmıştır. Ayrıca aynı projede bir de kişisel albümü yer almaktadır. 2007 yılında Âyân Musiki Topluluğu'nu kuran sanatçı, bu topluluk çatısı altında genel sanat yönetmenliğini üstlendiği ve bugüne kadar 70'e yakın konser verilen *Sırr-ı Yunus* isimli müzikal konserler dizisini devam ettirmektedir. Genel koordinatörlüğünü yürüttüğü Kadimsanat Grubu başta olmak üzere klasik anlamdaki kültür-sanat faaliyetlerine danışmanlık yapmakta olan sanatçı, pek çok önemli projede sanat yönetmenliği üstlenmiştir. *Kastamonu Şeyh Şaban-ı Velî Anma Törenleri Sanat Danışmanlığı*, CRR Konser Salonu 2010 sanat sezonu *Şah Hüseyin'in Fırkatıyla Yas Yaraşır Dervişe* projesi, *Vefatının 35. Yılında Osmanlı'nın Son Mersiyehânı Hüseyin Sebilci Anma Günü* ve *Beyrut Yunus Emre Kültür Merkezi Hamparsum Limonciyan Özel Etkinliği* sanatçının kişisel olarak çalıştığı projelerden bazılarıdır. Bu projelerden *Şah Hüseyin'in Fırkatıyla Yas Yaraşır Dervişe Projesi*, Akustik Müzik etiketiyle albüm çalışması olarak yayınlanmıştır. Osmanlı müziğinde Arapça sözlü ilahilerden oluşan *el-Nidâ* projesi albüm olarak dinleyicilerle buluşmuş; yine sanat yönetmenliğini üstlendiği Arapça sözlü bir Mevlevî ayini olan Sûzinâk Mevlevî Âyini çalışması da *Yâ Sâkiye'l-Müdâmeti* adıyla yayınlanmıştır. 2014-2016 yıllarında Yunus Emre Enstitüsü Kültür Sanat Koordinatörlüğü görevini sürdürmüştü; bu dönemde 35 ülkede uluslararası çalışma tecrübesi

edinmiştir. 2018-2019 yıllarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan “Kültür A.Ş.”de Projeler Müdürü olarak görev almış, 100’ün üzerinde kültür sanat projesinin, 75 civarında basım projesinin ve 1 sinema prodüktörlüğünün yöneticiliğini üstlenmiştir. Kamu ve özel sektörün yanında uluslararası diplomatik görevlerde de bulunmuş olan sanatçının son vazifesi İslam İşbirliği Teşkilatı İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) bünyesinde olmuştur. Kurumsal markalama, tasarım ve kurumsal kimlik projelerinde de profesyonel çalışmalar yürüten Murat Özer’in, yayınlanmış pek çok kitabı, makalesi ve albümü bulunmaktadır.

Hamza Demirkapu: 1985 yılında Sakarya’da doğdu. Lise eğitimini bankacılık alanında tamamladı; lisans eğitimini Dış Ticaret ve İşletme alanında aldı. Çocukluk yıllarından itibaren antika eserler ve koleksiyonculuğa ilgi duyan Demirkapu, bu tutkusunu mesleğine dönüştürerek yaklaşık on beş yıldır İstanbul/Beyoğlu’nda antikacılık alanında faaliyet göstermektedir.

Antikaları yalnızca geçmişten kalan objeler olarak değil; kültürel mirası, yaşanmışlıkları ve insan hikâyelerini geleceğe taşıyan değerli tanıklar olarak gören Demirkapu, yıllar içinde edindiği bilgi ve deneyimi bu kitapta okuyucularıyla buluşturmayı amaçlamaktadır. Koleksiyonerliğin yalnızca eşya biriktirmekten ibaret olmadığını; sabır, araştırma, bilgi ve kültürel farkındalık gerektiren özel bir yaşam biçimi olduğunu anlatmayı hedeflemektedir.

İlk kitabı olan bu eserle, koleksiyonculuğa ilgi duyanlara yol göstermeyi; bu alana ilgi duymayanlara ise koleksiyonerliğin kültürel ve tarihî önemini fark ettirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye’de özel koleksiyonlara ve müzelere eser temini yapmakta, aynı zamanda proje danışmanlığı hizmeti vermektedir.

Türkiye’de bir ilk olarak TRT Belgesel kanalında antika eserlerin serüvenini konu alan, kendi hazırlayıp sunduğu bir televizyon programı bulunmaktadır.

Evli ve iki çocuk babası olan Hamza Demirkapu, çalışmalarını antika ve koleksiyonculuk alanında sürdürmekte; bilgi ve tecrübelerini yeni nesillere aktarmaya devam etmektedir.

Kitabın vücuda gelmesinde maddi-manevi
katkılarını esirgemeyen;

Mehmet Çebi
Motif Ali
Mustafa Rafi Ergül
İlker Özyurt
Safa Saraç
Yahya Karataş
Abdullah Demirkapu
Şükrü Oral
Fatih Selim Bayram

ve ismini anamadığımız tüm yol arkadaşlarımıza
saygılarımızla...

İÇİNDEKİLER

BİR TEŞEKKÜRNÂME - Murat Özer	13
ÖZNEL BİR TEŞEKKÜR - Hamza Demirkapı.....	15
BU KİTAP NEDEN YAZILDI?	19

GİRİŞ

BİR GEÇMİŞ HİKÂYESİ OLARAK KOLEKSİYONERLİK	25
TÜRKİYE’DE KOLEKSİYONCULUĞUN TARİHSEL ARKA PLANI.....	28
ÜLKEMİZDE MÜZAYEDEÇİLİK KÜLTÜRÜNÜN YÜKSELİŞİ.....	35
DİJİTALLEŞME VE GENÇ KOLEKSİYONER DALGASI.....	39

KOLEKSİYONER KİMDİR?

KOLEKSİYONERLİK BİR KİMLİK MİDİR?.....	45
UZMAN-MERAKLI AYRIMI.....	49
BİR KOLEKSİYONUN MOTİVASYON TİPLERİ	52
Estetik Motivasyon.....	53
Yatırım Motivasyon.....	54
Tarihsel Motivasyon.....	58
Hafıza/Nostalji Motivasyonu.....	60
Manevi Anlam, Kültürel Aidiyet Motivasyonu	64
DÜNYADAKİ EN İLGİNÇ KOLEKSİYONLAR.....	69

TÜRKİYE’DE KOLEKSİYONERLİĞİN BAŞLICA ALANLARI

HAT SANATI.....	76
OSMANLI ANTİKA ESERLERİ.....	83
HALI VE TEKSTİL	86
MADALYA-NİŞÂN	92
TASAVVUFİ KÜLTÜR KOLEKSİYONU.....	97
EFEMERA.....	106

NÜMİSMATİK	112
SAAT	117
TESPİH	122
ARKEOLOJİK ESER	126
MÜZİK-ENSTRÜMAN	129
MODERN VE ÇAĞDAŞ SANAT	134
DİJİTAL SANAT VE NFT'LER	137
KOLEKSİYONERLİK İLE İLGİLİ BAZI TEMEL UNSURLAR	139
Piyasa	139
Temel Eser Tipleri	141
Riskler	142
Doğru Kaynaklar	144
TÜRKİYE'DE KOLEKSİYONER PROFİLLERİ	147
Geleneksel Koleksiyoner	147
Yatırımcı Koleksiyoner	148
Akademik Koleksiyoner	152
Dijital/Genç Koleksiyoner	154

KOLEKSİYON NASIL BAŞLATILIR?

PRATİK ADIMLAR	160
“3 Niyet Sorusu” (Ne Topluyorum? Neden? Hangi Sınırlar İçinde?)	160
Bütçe Planlama	161
Araştırma Stratejisi	161
Alan Belirleme, Alt Kategori Seçme	161
Uzmanla İletişim Kurma Yolları	162
KOLEKSİYONERİN ETİK KURALLARI	163
Eserin Kökeninin Doğruluğu	163
Yasal Mevzuat	164
Müzayedede Etik Davranış	166
Manipülasyon ve Spekülasyondan Korunma	167
Dijital Ortamda Güvenlik	169
MÜZAYEDE REHBERİ	172
Ezber Bozan 10 İpucu	172
“Teklif Nasıl Verilir?”	173
Komisyon Oranları ve Vergi	173
Piyasa Okuma	174
Çevrim İçi Müzayedelerde Risk Yönetimi	176

ESER DEĞERLEME & ARŞİVLEME	178
Fiyatlandırma Mantığı.....	178
Provenans Oluşturma.....	178
Eser Bakım-Koruma	181
Koleksiyon İçin Dijital Arşiv Modellemesi.....	182
PSİKOLOJİYİ YÖNETMEK	185
Toplama Dürtüsü.....	185
Biriktirme-Koleksiyon Farkı	188
Prestij, Kimlik, Aidiyet	189
Koleksiyonun Aile İç ve Sosyal Hayata Etkileri	192

EKLER

10 ALTIN İPUCU.....	197
10 BÜYÜK HATA	200
“HANGİ KOLEKSİYONER TİPİSİN?” KİŞİLİK TESTİ	202
MÜZAYEDE NOT TUTMA SAYFALARI	206
ESER ETİK KONTROL FORMU	208
KÜNYE KARTI	210
QR KODLU VE RFID DESTEKLİ DİJİTAL ARŞİV SİSTEMLERİ.....	212

BİR TEŞEKKÜRNÂME

Bu kitabın ortaya çıkışı, planlı bir yayın fikrinden çok, yıllar boyunca biriken cümlelerin, yarım kalmış sohbetlerin, müzayede salonlarında, antikacı dükkânlarında, ev gezmelerinde ve uzun yolculuklarda zihnimizde biriktirdiğimiz soruların doğal bir sonucuydu. Koleksiyonculuğun yalnızca nesne biriktirmekten ibaret olmadığını; kimlik, hafıza ve aidiyetle doğrudan ilişkili bir hayat pratiği olduğunu defalarca yaşayarak gördük. Belki de bu yüzden, böyle bir kitabın eksikliği uzun zamandır hissediliyordu. Sanat ve antika toplamının ne olduğu, neden yapıldığı ve insanı nasıl dönüştürdüğü üzerine iki kapak arasında, samimi ve sahici bir anlatıya ihtiyaç vardı.

Bu yolculukta, “koleksiyonerin hâinden koleksiyoner anlar” düsturuyla ilerlemeye gayret ettim. Kitabın hazırlanmasında Mehmet Çebi, Şükrü Oral ve Fatih Selim Bayram’a başta teşekkürü bir borç biliyorum. Katkıları yalnızca teknik destek ya da içerik desteğiyle sınırlı kalmadı; bu metnin ruhunu belirleyen en önemli unsurlardan biri oldular.

Bununla birlikte kitabın hazırlanma sürecinde desteklerini esirgemeyen Kadimsanat Grubu’nun üyeleri, kıymetli yol arkadaşlarıma da şükranlarımı arz ediyorum.

Bir teşekkür de tabii ki Hamza Demirkapı kardeşime... Türkiye’de böyle bir çalışmayı gerçekleştirmek ikimiz için de kolay değildi. Bir yanda mütevazı bir koleksiyoner olarak uzun yıllardır müzayede camiasının içinde nefes alan, eşyanın hikâyesini fiyatın önünde tutan bir bakış; diğer yanda antıkcılığı meslek edinmiş ama eşyayla kurduğu duygusal bağdan hiçbir zaman kopamamış, romantik bir duruş...

Bu iki farklı deneyim alanı, kitabın dilini ve tonunu belirledi.

Bu çalışma boyunca fark ettik ki koleksiyonculuk, biriktirilen nesneler kadar, paylaşılan hikâyelerle de anlam kazanıyor. Kimi zaman bir mermi kovani kimi zaman bir anahtarlık kimi zaman çocuklukta alınamayan bir dergi, insanın bütün hayatına yayılan bir hafıza haritasına dönüşebiliyor. Bu kitabın gerçekleşebilmesi, biraz da bu ruhun bir başkasına geçmesine

ÖZNEL BİR TEŞEKKÜR

Hayatta bazı işler vardır; sonradan seçtiğimizi düşünsek de aslında çok önceden insana verilmiştir. Yani biz işi değil, iş bizi seçmiştir. Benim için koleksiyonerlere eser temin etmek, yani bu kitapta “antika mesleği” ya da “koleksiyon dünyası” olarak anılan alanın içinde yer almak, böyle bir kader duygusu taşıyor.

Bugün geriye dönüp baktığımda, neredeyse son 15 yıldır yaptığım bu işten önce çalıştığım tüm alanlarda tarif edemediğim bir boşluk hissiyle yaşadığımı fark ediyorum. Sanki hep bir eksiklik vardı. O eksikliğin adı, aramakmış.

Bu topraklarda 3 asır önce bu mesleği icra ediyor olsaydım antikacı yerine arayıcı esnafı olacaktım. Birçok şey gibi mesleklerin de dönüştüğüne inanıyorum. 3 asır önce İstanbul’un sokaklarında sırtlarında küfeleriyle “arayıcı arayıcı” diyerek sokak sokak gezen ve evlerden aldıkları dönemin değerli ve değersiz eşyalarından geçimini sağlayan, bu işi yapabilmek için kadiya yıllık bir ücret ödeyen, hatta Reşat Ekrem Koçu’nun meşhur kaşıkcı elmasının bir arayıcının küfesinden çıktığını anlattığı, geçmişte antikacılık mesleğine en yakın meslek grubu olarak gördüğüm arayıcı esnafını anmadan bu kitaba başlayamazdım.

Aramak, ararken bir eşyanın izini sürmek, onun hikâyesine ulaşmak, bir koleksiyonun eksik parçasını tamamlamak... Bunların her biri, maddi karşılığın çok ötesinde haz barındıran duygular.

Bu meslekte antika ve bit pazarlarının karmaşasıyla büyüdüm diyebilirim. Antika pazarlarının içinde yaşamak, bana hayata dair pek çok kavram öğretti. Aynı gün içinde hem bir antika pazarı tezgâhında saatlerce vakit geçirmek hem de bir yalıya girip önemli bir koleksiyonu incelemek, değerlemek bu mesleğin doğasında var. Antikacılık, farklı sosyal sınıflar arasında doğal bir geçiş alanı oluşturur. Bu sınıflar arasında denge kurabilmek, belki de bu işin insana kazandırdığı en büyük meziyettir.

Eşya toplamak, kitap boyunca da anlatıldığı üzere, sadece estetik ya da tarihsel bir mesele değildir, aynı zamanda ciddi bir lojistik konudur. Eşyay-

BU KİTAP NEDEN YAZILDI?

Koleksiyon yapmak, meseleyi dışarıdan izleyen birisi için ilk etapta çoğu zaman ya bir “zenginlik göstergesi” ya da bir “yatırım oyunu” gibi algılanıyor. Oysa işin içindeki durum pek böyle değil. Koleksiyonerlik denilen hissin mutfağına girildiğinde bunun çok daha derin, çok daha insani hasletleri olan ve tamamına yakınında ise en azından toplama aşamasında görülen sessiz bir yolculuk olduğu hemen fark ediliyor. Bir eşya ile kurulan bağ, yalnızca maddi değil; hafızayla, estetikle, kimlikle, hatta bazen “derin bir vicdanla” kurulan bir rabıtaya dönüşüyor.

İşte bu kitabın ortaya çıkış hikâyesi bu görünmeyeni anlama derdidir, diyebiliriz.

Türkiye’de koleksiyonculuk kültürü uzun yıllardır güçlü bir sezgiyle, büyük bir merakla ve çoğu zaman da ciddi bedeller ödenerek sürdürülüyor. Fakat garip bir şekilde bu alan hâlâ yeterince konuşulmuyor, yazılmıyor, sistematik biçimde ele alnamıyor. Bilgi çoğu zaman kulaktan kulağa dolaşıyor; usta-çırak ilişkisiyle, dost meclislerinde, müzayede salonlarının kenarlarında, bazen de “hayal kırıklıklarıyla” öğreniliyor. Belki tecrübeler aktarılıyor ama çoğu zaman kayda geçmiyor.

Bu kitap, işte tam da bu sessiz birikimin yazıya dönüşmesi ihtiyacından doğdu.

Bugün müzayedeler hiç olmadığı kadar görünür. Dijital platformlar sayesinde birkaç tıkla dünyanın öbür ucundaki bir esere teklif verilebiliyor. Bu dönemde yeni niteliklere sahip “genç koleksiyoner” profilleri ortaya çıkıyor. NFT’ler, dijital işler, hibrit koleksiyon modelleri konuşuluyor. Doğal bir sonuç olarak piyasa büyüyor, hacim genişliyor, hız katbekat artıyor.

Fakat bir sonuç olarak hız artukça risk de artıyor; bilgi kirliliği çoğalıyor, etik sınırlar daha kolay aşılabiliyor. Hatta artık hukuki anlamda suç denilebilecek bir alan oluşuyor.

Bütün bu tabloya bakıldığında koleksiyon artık sadece “toplamaktan” ibaret değil. Artık aynı zamanda seçmek, ayırt etmek, korumak, sorumluluk almak ve hatta geleceğe bir şey bırakmak anlamına geliyor.

GİRİŞ

BİR GEÇMİŞ HİKÂYESİ OLARAK KOLEKSİYONERLİK

“Nostalji” kelimesi çoğu zaman hafif bir duygusal dalgalanma olarak kullanılıyor. Eski bir şarkıda, sararmış bir fotoğrafta, çocukluk kokularında ortaya çıkan masum bir özlem hâli gibi... Oysa kelimenin kökeni hiç de bu kadar romantik değil. 1688 yılında İsviçreli hekim Johannes Hofer, bu kavramı tıbbi bir terim olarak literatüre soktu. Nostalji, onun tanımında tam anlamıyla bir hastalıktı: *eve dönüş özlemi*.

Hofer’in incelediği ilk vakalar, Fransa ordusunda görev yapan ve Alp Dağlarındaki köylerine dönmek için yanıp tutuşan İsviçreli paralı askerlerdi. Bu askerlerde görülen hâlsizlik, iştahsızlık, içe kapanma ve hatta ölümle sonuçlanabilen çökkünlük hâlleri, “memleketeye dönememe” duygusuyla ilişkilendirildi. Yani nostalji ilk ortaya çıktığında estetik bir duyarlılık değil, varoluşsal bir kopuşun beden üzerindeki etkisi olarak tanımlanmıştı.

Thomas Rowlandson ve Augustus Charles Pugin tarafından tasarlanan
“Christie’s Müzayede Odası” adlı gravür.

KOLEKSIYONER KİMDİR?

KOLEKSİYONERLİK BİR KİMLİK MİDİR?

Evet, koleksiyonerlik bir kimliktir.

Bir eşya ya da sanat eseri toplamaya başladığınız anda hayatınızda pek çok şey değişmeye başlar. Öncelikle bu işin temel dinamiği olan merak ve bakış açısı tamamen dönüşür. Hatta ilk etapta eski bakış açınız âdeta yerle bir olur. Sonrasında ise bu algılar yeniden inşa edilir ve zamanla çok daha rafine, gelişmiş bir hâl alır.

Bunu en iyi şekilde, koleksiyonerliğe yeni başlayan birinin ilk günleriyle anlatmak mümkündür. İlk kez bir antika pazarına gittiğinizde gördüğünüz şeylerle, birkaç hafta sonra gözünüze takılanlar arasında inanılmaz bir fark oluşur. Başlangıçta her şey caziptir; heyecan yüksektir. Bu dönemde genellikle hızlı ve yoğun bir satın alma süreci yaşanır. Eserlerin eksiklerine, sorunlarına fazla bakılmadan alımlar yapılır. Antikacılık jargonunda buna “eksikli alma” denir.

Bir yılın sonunda ise çoğu koleksiyoner şunu fark eder: Aldığı pek çok şey aslında bir koleksiyon konusu değildir. İşte tam bu noktada satın alma stratejisi değişir. Aynı bütçe sınırları içinde kalınır ama yönelim tamamen farklılaşır. Nicelikten niteliğe, çokluktan seçiciliğe geçilir. Bu değişim, koleksiyoner kimliğinin ilk ciddi eşiğidir.

Zaman içinde dikkat çeken bir başka durum daha ortaya çıkar: Benzer alanlarda koleksiyon yapan insanların kimlik ve aidiyet açısından birbirlerine benzemeye başlaması. Saat toplayan birinin dili, hat toplayan birinin dünyası, resim koleksiyonerinin referansları farklıdır. Her koleksiyon alanı kendi kültürünü, jargonunu ve bakış biçimini beraberinde getirir. Bu nedenle plak toplayan biriyle hat toplayan biri arasında yalnızca ilgi farkı değil, belirgin bir zihniyet farkı da gözlemlenir.

Bu noktada geçmiş ve ait olunan kültür son derece belirleyici bir rol oynar. Çocukluğunu hat sanatı eserlerinin bulunduğu bir evde geçiren birinin, ilerleyen yıllarda bu yazı kültürüne ilgi duyması şaşırtıcı değildir. Elbette bunun tersine örnekler de vardır ancak koleksiyonerliğin temelinde çoğu zaman erken dönem temaslarının izleri bulunur. Bu ortamların içinde büyümek bir altyapı oluşturur. Sonrası ise kişinin hayata dair kendi yorumudur.

TÜRKİYE'DE KOLEKSİYONERLİĞİN BAŞLICA ALANLARI

Buraya kadar irdelediğimiz konulardan yola çıkarak rahatlıkla söyleyebiliriz ki Türkiye’de koleksiyonculuk, tek bir çizgide ilerleyen, homojen bir alan değildir. Tarih, din, estetik, hafıza, siyaset ve gündelik hayatın iç içe geçtiği çok katmanlı bir zeminde şekillenir. Bu nedenle Türkiye’de koleksiyon alanları neyin toplandığı kadar neden toplandığıyla da birbirinden ayrılır.

Bazı koleksiyon alanları köklü bir geleneğin devamıdır. Hat sanatı, yazma eserler ya da Osmanlı dönemi objeleri gibi alanlar, geçmişle doğrudan bir irtibat kurar. Bazıları ise daha modern bir refleksle ortaya çıkar. Efemera, çağdaş sanat ya da müzik ve enstrüman koleksiyonları gibi alanlar, gündelik hayatın ve bireysel hafızanın izini sürer. Arşiv ve kâğıt eser koleksiyonculuğu ise bu iki uç arasında hem akademik hem duygusal bir yerde durur.

Türkiye’ye özgü koleksiyon alanlarını anlamak için şu gerçeği kabul etmek gerekir: Bu coğrafyada koleksiyonculuk; çoğu zaman eksik kalmış bir hikâyeyi tamamlama, kaybolanı kayda alma ya da resmî tarihin dışında kalan bir hafızayı koruma çabasıdır. Bu nedenle daha önce de değindiğimiz üzere Batı’daki gibi yalnızca estetik ya da yatırım odaklı alanlardan söz etmek yeterli olmaz. Türkiye’de koleksiyon, çoğu zaman bir tür kültürel telafi işlevi de görür. Bir başka önemli nokta da alanlar arasındaki geçirgenliktir. Hat koleksiyonu yapan birinin arşiv belgelerine yönelmesi, maddalya ve nişan toplayan bir koleksiyonerin Osmanlı askerî tarihine derinleşmesi ya da çağdaş sanat koleksiyoneri birinin efemera toplamaya başlaması son derece olağandır. Türkiye’de koleksiyon alanları keskin sınırlarla ayrılmaz, hepsi birbirini besleyen damarlar gibi çalışır.

Bu duygusal girişin ardından Türkiye’deki başlıca koleksiyon alanlarına girelim ve bakalım, kendinizi hangisine daha yakın hissedeceksiniz?

KOLEKSİYON NASIL BAŞLATILIR?

Bir önceki nesilden aktarılan bir misyon olarak süregelen koleksiyonerlik durumu hariç, koleksiyonculuk çoğu zaman büyük anlatılarla başlar gibi görünür. Oysa gerçekte neredeyse her koleksiyon küçük bir merak kıvılcımıyla doğar. Bir sahaf tezgâhında takılıp kalınan bir kitap, bir müzayedede gözden kaçmayan küçük bir detay, bir çocukluk hatırasının yıllar sonra yeniden karşınıza çıkması... Çoğu zaman koleksiyonun başlangıç anı fark edilmez bile. İnsan, koleksiyoner olduğunu genellikle geriye dönüp baktığında anlar.

Bu bölüm, “Ne toplayayım?” sorusundan önce gelen ama çoğu zaman sorulmayan daha temel bir meseleyi ele almayı amaçlıyor:

“Nasıl başlanır?”

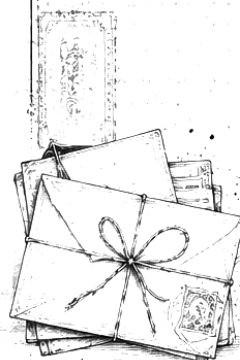
Çünkü koleksiyonculukta yapılan en büyük hataların önemli bir kısmı, başlangıçta verilen aceleci kararlardan doğar. Yanlış motivasyonla yola çıkmak, başkalarının koleksiyonlarını taklit etmek ya da süreci yalnızca alım-satım üzerinden okumak, koleksiyonun daha en başta zayıf bir zemine oturmasına neden olabilir.

Koleksiyon başlatmak, birikim yapmaktan çok “bir ilişki kurma biçimi”dir. Nesneyle, bilgiyle, zamanla ve en önemlisi insanın kendisiyle kurduğu bir ilişki... Bu yüzden iyi bir başlangıç bütçeyle değil, farkındalıkla ilgilidir. Ne kadar paranız olduğu değil, neyi neden toplamak istediğiniz belirleyici olur.

Bu bölümde koleksiyonculuğa “doğru” bir başlangıç yapmanın tek bir yolu olmadığını ancak sağlam bir başlangıcın bazı ortak prensipleri olduğunu konuşacağız. İlginin nasıl daraltılacağı, motivasyonun nasıl netleştirileceği, ilk alımların neden genellikle en öğretici deneyimler olduğu ve yapılan hataların aslında sürecin doğal bir parçası olduğu üzerinde duracağız.

EKLER

10 ALTIN İPUCU

1. Toplamaya Değil, Anlamaya Niyet Edin.

Türkiye’de koleksiyonculuğa giren pek çok kişi ilk olarak “Ne alabilirim?” diye sorar. Oysa asıl soru “Neyi topluyorum?” ve “Neden topluyorum?” olmalıdır. Anlamı olmayan bir koleksiyon kısa sürede dağılır. Anlam kurulduğunda ise bütçe, hız ve zaman kendiliğinden yerine oturur.

2. Ucuzluk Değil, Bağlam Peşinde Olun.

Piyasada sıkça karşılaşılan bir tuzak vardır: “Bu çok ucuz, kaçmaz.” Oysa bağlamı bilinmeyen, hikâyesi olmayan bir parça ne kadar ucuz olursa olsun pahalıdır. Türkiye’de sahte eserlerin çoğu, tam da bu aceleci psikolojiden faydalanır.

3. Usta–Çıracak İlişisini Hafife Almayın.

Özellikle Türkiye gibi eski kültürün katman katman yaşadığı coğrafyalarda koleksiyonculuk hâlâ büyük ölçüde sözlü bilgiyle ilerler. Kitap okuyun, katalog inceleyin ama mutlaka yaşayan bir tecrübenin yanına yaklaşın. Bir ustanın iki cümlesi, yüz sayfalık metinden daha koruyucudur.

4. Her Müzayede Bir Fırsat Değildir.

Müzayede salonları Türkiye’de koleksiyonculuğun en görünür sahnesidir ama aynı zamanda en riskli alanıdır. Heyecanla verilen teklifler, sonradan uzun süren pişmanlıklara dönüşebilir. Unutmayın: Müzayede koleksiyonun başlangıcı değil, çoğu zaman sınavıdır.